

Wat verzamelt u nou zelf?

Dat is de vraag die ik als taxateur/veilingmeester tijdens taxatie gesprekken bij ons op kantoor of bij de mensen thuis heel vaak krijg voorgelegd.

In verre weg de meeste gevallen wordt de vraag gesteld door mensen die zelf niet verzamelen en een collectie komen laten zien de vraag is in dat geval meestal gesteld met in het achterhoofd die meneer heeft leuk werk! Hij heeft van zijn hobby zijn beroep kunnen maken. Vooropgesteld.....dat is natuurlijk zo! Echter in sommige gevallen heeft het taxatiegesprek plaats met iemand die wel (heeft) verzameld en dan ga ik meestal ook dieper in op hetgeen dat ik zelf verzamelen want ja.... met postzegels (ook niet met heel erg veel) en verhalen over postzegels krijgt u mij niet weggejaagd en als de passie en het vuur gedeeld kan worden heeft dan heeft dat natuurlijk altijd de voorkeur.

Verzamelen begint eigenlijk altijd met dat wat je krijgt van (meestal oudere) mede verzamelaars die je enthousiast proberen te maken voor hetgeen hen boeit. Uiteindelijk is het zoeken naar het onbekende, het afwijkende en het verklaren van het hoe en waarom bepaalde dingen zijn uitgegeven en waarom ze op een bepaalde manier in een bepaalde tijd zijn gebruikt. Verzamelaars zijn in de basis mensen die “overzicht” willen en iets “verklaarbaar” willen maken. Het streven naar “completeheid” is daar slechts een onderdeel van.

De kracht van een verzameling zit vaak in de beperking van het onderwerp. Veel mensen kiezen een land of een thema maar nemen dat in het begin zo ruim dat het overzicht en de verklaarbaarheid erg moeilijk zijn na te streven. Na enige tijd komt je altijd tot de conclusie dat in verdieping de meeste voldoening te halen is. Zelf verzamel ik de **Pakke Porto Zegels van Groenland**. De meeste wat ingevoerde verzamelaars zullen ze wel kennen als “die (relatief) dure Ijsberen zegels”. In deze op het oog beperking van **slechts 9 zegels** is een filatelistische verzameling op te hangen die vrijwel alle aspecten van de filatelie aan het licht zou kunnen brengen. Op die manier wordt een beperking via de achterdeur toch opeens weer heel uitgebreid.

Ik zal trachten een aantal van de meest bekende filatelistische aspecten aan de hand van deze emissies te illustreren. Maar niet voordat ik u kennis heb laten maken met de doelen waarvoor deze zegels zijn uitgegeven eerst toe te lichten.

Handelskantoor / Pakketten

Pakke-Porto zegels zijn zegels van Groenland maar Denemarken speelt minstens een even belangrijke rol in de ontwikkeling van het materiaal. Groenland is sinds 1814 een Deens gebied en viel daarmee ook onder Deens bestuur. De afstand en omstandigheden ter plaatse zorgden natuurlijk wel voor enige autonomie. De kolonie en de vestigingen op de kolonie hadden veel ondersteuning nodig van het moederland. Transport van goederen ging veelal per schip. Deze schepen vervoerden in die tijd pakketten en voor het transport van de pakketten naar Groenland heeft het groenlandshandelskantoor in Kopenhagen in eerste instantie deze zegels uitgegeven. Het betreft hier dus in de eerste plaats pakketzegels. Soms werden deze zegels rechtstreeks op de pakketten bevestigd maar meestal op een speciale begeleidende pakketkaart die ook de veel informatie over het betreffende pakket bevat en verklaard.

AFB 2

Fiscaal gebruik

Op Groenland zelf dienden de zegels nog een ander doel. De zegels werden op een fiscale manier ook als spaarzegels gebruikt in speciale spaarbankboekjes. Het idee achter deze zegels was om de bevolking te voorzien van een appeltje voor de dorst in mindere tijden van de jacht door ze in de gelegenheid te stellen de zegels als een soort spaarbank boekje te gebruiken in tijden van voorspoedige jacht. In mindere tijden voorzag een spaarbankboekje de spaarder van enige in komen. In de donkere winter van Groenland met zijn zeer spaarzame daglicht is de jachtijd zeer beperkt. Fiscaal gebruikte zegels zijn van postaal gebruikte zegels te onderscheiden door de afstempeling. Deze afstempeling correspondeert dan weer met de plaats waar het zegel op deze manier is gebruikt.

AFB 3

Verschillende emissies / nominale waarden

Pakke Porto zegels zijn lange tijd gebruikt (van 1905-1937) ontwikkelingen in de tarieven zorgde voor een oplopende nominale waarde. .

De eerste uitgave begon in **1905** met 3 verschillende zegels.

1 Øre
5 Øre
10 Øre

AFB 4

De uitgaven van 1905 zijn door hun afwijkende tanding te onderscheiden van latere uitgaven.

In **1915** zijn er 3 aanvullingswaarden uitgebracht:

2 Øre
15 Øre
20 Øre

AFB 5

Deze eerste 6 waarden zijn zoals alle Pakke Porto zegels uitgegeven in velletjes van 25 zegels 5 rijen van 5 zegels.

De buitenranden van de vellen waren beide de meest vroege uitgave ongetand. Een deel van die oplage en de latere oplagen is officieel voorzien van tanding. Zogenaamd Geherperforeerd. Alle 6 vroegere waarden zijn uitgegeven in meerdere drukken die onderling op vele kleine en grote aspecten van elkaar verschillen.

In **1930** kwam de inflatie zijn werk doen en zijn de volgende 3 nominale waarden uitgebracht.

70 Øre
1 Kroon
3 Kroon

AFB 6

Van deze 9 hoofdnummers zijn tientallen varianten in druk, kleur, tanding en plaatfoutjes te vinden waarbij vrijwel elk onderdeel van de filatelie aan bod komt. Ik probeer een klein tipje van de Groenlandse sluier op te lichten.

Verschillende ontwerpers / drukkers

Hoewel op het oog erg op elkaar gelijkend zijn er toch een 3 tal ontwerpers voor deze zegels. De oudste waarden zijn ontworpen door Gerhardt Heilman en gedrukt door de bekende Deense Drukkerij Thiele in Kopenhagen. 1 Øre t/m 3 Krone (in verschillende tandingen) zijn in vele verschillende drukken en oplagen gemaakt

AFB 7

Max Jensen heeft de 70 Øre en de 1 Kroon uit 1937 10 ¾ (10.8) opnieuw ontworpen waarbij er een aantal kleine afwijkingen in de opmaak te vinden zijn. Zo het lettertype van de letters "Pakke-Porto" slanker en eleganter en ontbreekt het streepje/accntje in de buik van de Ijsbeer. Deze zegels zijn gedrukt door Andreassen & Lachmann.

AFB 8

Ontwerp Heilman

AFB 9

Ontwerp Max Jensen

Omdat de plaat van de 10 Øre uit 1937 10 ¾ (10.7) zegels dusdanig was versleten is er in 1937 door J.H. Schultz van alleen deze waarde opnieuw een cliché gemaakt en zijn ook deze zegels gedrukt bij Thiele in Kopenhagen.

In totaal dus 3 ontwerpers en 2 drukkers en veel verschillende drukken.

Verschillende kleuren

De zegels zijn allemaal gedrukt in 1 kleur maar wanneer je van 1 nominale waarde een 10-tal zegels naast elkaar legt zie je een bonte schakering van kleuren die wel op elkaar lijken maar beslist niet hetzelfde zijn. Dit komt omdat veel van de zegels op bestelling werden gedrukt. Van de meeste nominale waarden bestaan dus meerdere drukken. Het onderscheiden van een verschillende druk alleen op kleur is heel erg moeilijk maar wel een mogelijk begin. In Samenhang met de tanding, papierdikte en gebruikte gomsoort is determinatie van welke druk een bepaald zegel nu is soms een echte uitdaging. Dat lukt ook eigenlijk alleen maar met behoorlijk wat vergelijkingsmateriaal.

AFB 10

Kleuren

Verskil in papiersoort en papier dikte

Sommige drukken en oplagen zijn gedrukt op heel dun papier andere juist op heel hard en kartonachtig papier. Witpapier tot hard grijs papier komt bijvoorbeeld voor bij een van de meest gebruikte en gedrukte zegels de 20 Øre rood.

Verskil in gom

Gom heeft verschillende kleuren maar ook verschillende eigenschappen. Zo zijn zegels te onderscheiden door bijvoorbeeld witte of grijzige of gele gom maar ook door de gebruikte gom richting. Sommige drukken hebben (gegomd) de neiging om horizontaal of juist verticaal te krullen.

Verskil in formaat

Pakke Porto zegels zijn van een vrij groot formaat maar ook binnen de verschillende drukken van dezelfde nominale waarde verschillen de zegels soms wel meerder millimeters in grote. Dit is natuurlijk allemaal het gevolg van het feit dat het volledige drukproces meerde malen is doorlopen waarbij "ongeveer" ook goed genoeg was.

AFB 11

Formaten

Vershil in tanding

Een van de meest interessantste onderdelen van de Pakke Porto zegels is de tanding.

De zegels zijn gedrukt in vellen van 25 (5 rijen van 5 zegels). De emissies uit 1905 kennen tanding 12. De emissie 1915-1930 tanding $11\frac{1}{4}$ (11.3). De emissie 1937 $10\frac{3}{4}$ (10.8 en 10.7). Maar de zegels uit de eerste drukken bestaan 1 of 2 zijdig ongetand of 1 of 2 zijdig "geherperforeerd". Deze herperforaties hebben echter een officieel karakter.

Van de eerste oplage uit 1905 is alleen het hart-stuk volledig getand. Dat wil zeggen het blok van 9 midden in het vel. De zegels aan de boven / onder en zijkanten van het vel hebben dan altijd 1 ongetande zijde. (de rode lijn). En daar begint de uitdaging. Door secundaire kenmerken van heel veel zegels zijn niet alleen de drukken te herleiden maar ook de voormalige positie in het vel.

Schema 1

Ongetand

- 1) Zegel 1 Links en boven ongetand
- 2) Zegel 2/3/4 Boven ongetand
- 3) Zegel 5 Rechts en boven ongetand
- 4) Zegel 6/11/16 Rechts ongetand
- 5) Zegel 10/15/20 Links ongetand
- 6) Zegel 21 Links en onder ongetand
- 7) Zegel 22/23/24 Onder ongetand
- 8) Zegel 25 Onder en rechts ongetand

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25

4 zijdig getand

- 9) Zegel 7/8/9, 12/13/14 17/18/19

"Tanding technisch gezien" ben je in dit geval dus pas "compleet" met 9 zegels van deze ene druk. Maar daar blijft het niet bij.

Om een of andere reden vond met de ongetande zegels (de vellen hadden een behoorlijke velrand) onhandig. Daarom heeft men besloten ook de ongetande zegels van tanding te gaan voorzien. Echter deze tanding is later aangebracht en niet helemaal gelijk aan de oorspronkelijke tanding! Deze zegels zijn dus officieel "ge-her-perforeerd".

Ook hier heb je dus voor een "compleet" overzicht van deze ene druk dus al 9 zegels "nodig" volgens hetzelfde schema.

Schema 2

Geherperforeerd

- 1) Zegel 1 Links en boven Geherperforeerd
- 2) Zegel 2/3/4 Boven Geherperforeerd
- 3) Zegel 5 Rechts en boven Geherperforeerd
- 4) Zegel 6/11/16 Rechts Geherperforeerd
- 5) Zegel 10/15/20 Links Geherperforeerd
- 6) Zegel 21 Links en onder Geherperforeerd
- 7) Zegel 22/23/24 Onder Geherperforeerd
- 8) Zegel 25 Onder en rechts Geherperforeerd

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25

4 zijdig getand

- 9) Zegel 7/8/9, 12/13/14 17/18/19

Van sommige zegels zijn er maar een zeer klein aantal vellen voorzien van deze herperforatie. Voor wat betreft de zegelnummer "1, 5, 21 en 25" uit elk vel (Geherperforeerd aan twee zijden) zijn er dus net zoveel exemplaren als Geherperforeerde vellen. Van sommige uitgaven zijn maar een tiental vellen gemaakt, en dat terwijl het normale hoofdnummer voor slechts enkele tientjes in de "standaard" catalogus is opgenomen. **Voor mensen die weten wat ze zoeken en waar ze op moeten letten zijn hier dus ware zeldzame schatten te vinden.**

Het specialiseren op deze emissie heeft mij al verschillende keren mooie vondsten op Ebay en op diverse beurzen en veilingen bezorgt. Ook in dit geval is kennis macht. Belangrijk kenmerk van de geherperforeerde zegels is dat de geherperforeerde kant altijd een zeer strakke rechte lijn heeft. Normaliter is de tanding van de Pakke Porto zegels onregelmatig. De tanding sluit ook niet mooi aan (vergelijk het bijvoorbeeld maar met bekende Nederlandse lijntandingen. Dergelijke rechte kanten/lijnen aan de zegels geeft vrijwel onmiddellijk aan dat de tanding afwijkt. Het is overigens wel raadzaam dergelijke zegels te laten keuren.

AFB 12

Herperforatie

Plaatfouten

Postzegels worden gedrukt met de bedoeling ze op het oog gelijk te houden juist bij de Pakke Porto zegels komen bij alle waarden kleine afwijkingen voor. Door deze afwijkingen die bij zegels uit dezelfde druk op dezelfde plaats in het vel (van 25) voorkomen is het mogelijk zegels door deze fouten terug te herleiden naar hun oorspronkelijke positie in het vel. Het aantal "plaatfouten" is naar maatstaven bij reguliere emissies erg groot. Sommige van deze fouten zijn erg opvallend andere heel subtiel en soms erg moeilijk te vinden. Ook kan de aanwezigheid van een bepaalde plaatfout in combinatie met een ongetande velrand of een gebruikt stempel uit een bepaalde periode helpen een zegel voor wat betreft specifieke druk te determineren.

Vlekjes in linker kader

Stip in golf boven 2

Koppende ijsbeer

Druppel aan eerste golf links

Stippen in kader boven porto

Witte vlek onder middelste meeuw links

Stip in onderste meeuw rechts

Vierkantblokje links naast kroon

Vlekje in kaderlijn links

Verschillende stempels

Ook het gebruik van de zegels kent enkele verschillende aspecten. De zegels werden gebruikt op zendingen zowel van Groenland naar Denemarken als van Denemarken naar Groenland. Speciaal hiervoor was het Groenlands Handelskantoor in Kopenhagen opgericht. Omdat ook het verzamelen in die tijd al een "hot" item was zijn er naast echt gebruikte zegels ook verzoekafstempelingen gemaakt. In zijn algemeenheid gesproken zijn echte Groenlandse afstempelingen het meest schaars. Fiscaal gebruik van de zegels (Avane nummers) komen redelijk frequent voor, Deense en verzoek afstempelingen het meeste. Zoals met alle zeldzame zaken zijn veel van de Groenlandse afstempelingen alleen aantoonbaar wanneer zij op een echt gelopen stuk zijn bevestigd. En juist die pakketkaarten zijn erg kostbaar. Enkele stempelvoorbeelden:

- Groenlandse stempels

- Fiscale stempels

- Deense stempels en verzoekafstempelingen

Stempels zijn ook weer in te delen in bijvoorbeeld kleur. Er is gestempeld met zowel zwarte als violette inkt en ook dit gebruik is soms weer aan een bepaalde druk en kleur te koppelen.

Poststukken

De mooiste (maar daarmee ook een van de meest kostbare) methode om een goed overzicht te krijgen op Pakke Porto zegels is het verzamelen van pakketkaarten. Een pakketkaart verteld je namelijk heel veel over de zegels maar vaak ook over de gebruikstijd. Het verzonden pakket en over de geschiedenis van de zending. Vaak zijn ook de ontvangers en dus het reisdoel van de zending bekend want op de kaart omschreven. De zegels zijn sterk kleurrijk (zeker kaarten met meer dan 1 zegel) wat ze tot zeer attractieve en stukken in een collectie maakt. Pakke Porto zegels zijn gebruikt op speciale Groenlandse maar ook op Deense Pakketkaarten. De pakketten werden voorzien van labels waarvan een overeenstemmende op de begeleidende pakketkaart werd bevestigd. Die labels zijn in de loop der tijd wat van ontwerp veranderd en **opvolgend genummerd**. Hierdoor is vrij precies na te gaan of een kaart al dan niet origineel is qua datering en soort label, jaartal, en gebruikte frankering.

AFB 17

Een apart hoofdstuk vormen de "spaarboekjes." De zegels werden in die boekjes gebruikt als spaarzegels en afgestempeld met het fiscale stempel afhankelijk van waar het spaargeld was gestort. Sommige van deze stempels komen veel voor andere nummers moeten tot op heden nog worden gevonden. Het is bekend dat ze gemaakt en zijn en voor welk Groenlands district ze waren bedoeld maar tot op heden nog niet op zegels in "spaarbankboekjes" aangetroffen.

AFB 18

We zijn begonnen met slechts 9 zegels en enkele aspecten kort belicht zoals:

- Gebruiksdoel
- Ontwerp / druk
- Kleur
- Papier
- Gom
- Tandingen
- Plaatfouten
- Stempels
- Poststukken

En we hebben het al snel over een collectie van honderden zegels elk met een eigen verhaal en achtergrond. De wereld van Pakke Porto zegels is net zo gecompliceerd en uitgebreid als de wereld van de Filatelie.

Een complete verzameling kijkt u nooit meer in, dat is de reden dat waarom het verzamelen “achter” de standaard catalogus zo enorm boeiend kan zijn, een echte verzameling KAN nooit compleet zijn, gewoon omdat er altijd wel iets is dat afwijkt van het bekende. Elke ontdekking spoort aan tot nieuw onderzoek en dat is waarom het samenstellen van een collectie zo ongelooflijk interessant kan zijn.

De opsomming en de mogelijkheden die ik van deze emissies met u deel is nog slechts een klein deel van alle mogelijke verdere uitdiepingen die te bedenken zijn. Ik wens u veel succes met uw plezier in het verzamelen en hoop dat u op de Eindejaarsbeurs erin slaagt enige schatten voor uw eigen verzameling er bij te vinden.

John Kuin
Directeur / Taxateur
Rietdijk veilingen B.V.

- Alle gebruikte afbeeldingen zijn afkomstig van een particuliere collectie
- Gebruikte catalogi Wovern / Facit / Michel